

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus vuodelta 2021

JOHDANTO

Vireilletulo

Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus vuodelta 2021 (K 8/2022 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- puheenjohtaja Riikka Slunga-Poutsalo, Kansaneläkelaitoksen valtuutetut
- puheenjohtaja Vertti Kiukas, Kansaneläkelaitoksen hallitus
- pääjohtaja Outi Antila, Kansaneläkelaitos
- puheenjohtaja Tuija Sarlin, Kelan toimihenkilöt ry
- neuvotteleva virkamies Mikko Horko, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtaja Essi Rentola, sosiaali- ja terveysministeriö

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain (731/2001) 5 §:n mukaan valtuutettujen tehtävänä on valvoa Kansaneläkelaitoksen hallintoa ja toimintaa ottaen muun ohella huomioon laitoksen palvelujen laatu ja saatavuus. Säännöksen mukaan valtuutettujen tehtävänä on myös antaa vuosittain toiminnastaan kertomus eduskunnalle.

Valiokunta toteaa, että kertomuksessa on hyvin tiivistetty Kansaneläkelaitoksen toiminta kertomusvuonna ja keskeiset tilastotiedot. Kansaneläkelaitoksen hoitaman sosiaaliturvan etuusmenot olivat vuonna 2021 yhteensä 16,1 miljardia euroa, mikä on 1,5 prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna. Eläkevakuutusetuksien menot pienenivät 1,4 prosenttia, sairausvakuutusetuksien menot kasvoivat 8,4 prosenttia ja sosiaaliturvan yleisrahaston etuusmenot pienenivät 1,7 prosenttia. Toimintakulut olivat 592 miljoonaa euroa, mikä on noin 4 prosenttia etuusrahastojen kokonaiskuluista.

Kansaneläkelaitoksen valtuutetut seuraavat etuuksien käsittelyaikoja ja läpimenoaikoja sekä palvelutilannetta asiointimäärineen eri palvelukanavista. Kertomusvuonna esillä olivat erityisesti

Valiokunnan mietintö StVM 55/2022 vp

koronapandemia ja sen vaikutukset Kansaneläkelaitoksen toimintaan, Kansaneläkelaitoksen korvaamat taksimatkat, kuntoutuksen rekisteröitymismenettelyä koskeva kokeilu, tulkkaukspalvelu sekä Kansaneläkelaitoksen puhelinpalvelu ja sen kustannukset asiakkaille.

Koronapandemian vaikutukset Kansaneläkelaitoksen toimintaan

Koronapandemia vaikutti kertomusvuonna edelleen monella tavoin Kansaneläkelaitoksen toimintaan. Kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi on tullut kertomusvuonna uusia etuusmuotoja, muun muassa covid-19-tartunnan toteamiseksi tehtävän tutkimuksen korvattavuutta ja koronarokottamistoimenpiteen korvattavuutta koskevat sairausvakuutuslain (1224/2004) väliaikaiset säännökset ja tartuntatautipäivärahan sekä työttömyysturvan poikkeussäännökset.

Valiokunta toteaa, että Kansaneläkelaitos on toimeenpanossa kyennyt vastaamaan joustavasti nopeasti muuttuvaan lainsäädäntöön ja työmäärän lisääntymiseen. Pandemia on lisännyt monien etuuksien hakemusmääriä, mutta etuuksien läpimenoaikatavoitteet saavutettiin kuitenkin vuonna 2021 pääosin hyvin. Edellisvuoteen verrattuna tartuntatautipäivärahaa haettiin kuitenkin 280 prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna, mikä aiheutti haasteita etenkin terveysperusteisten etuuksien etuuskäsittelyssä, ja näissä etuuksissa hakemusten läpimenoajat pidentyivät vuoteen 2020 verrattuna.

Koronapandemiasta huolimatta Kansaneläkelaitoksen asiakaspalvelupisteet pysyivät pääasiassa avoinna. Asiakkaita ohjattiin edelleen käyttämään ensisijaisesti verkko- ja puhelinpalvelua, eivätkä asiakasmäärät ole palvelupisteissä palautuneet pandemiaa edeltävälle tasolle. Valiokunta pitää myönteisenä, että Kansaneläkelaitos on poikkeusoloissakin pystynyt kehittämään ja sujuvoittamaan asiakaspalvelua muun muassa suullisen hakemisen mahdollisuuksia laajentamalla. Myös asiakastyytyväisyys on pysynyt kertomuksen mukaan hyvällä tasolla.

Valiokunta toistaa jo aikaisempien kertomusten (mm. StVM 35/2021 vp) käsittelyn yhteydessä esille nostamansa huomion siitä, että erilaisia palvelumuotoja kehitettäessä ja myös kriisitilanteissa on tärkeä turvata sellaisten asiakasryhmien palvelut, joille verkkopalvelut tai puhelinpalvelut ovat vaikeasti saavutettavissa. Valiokunta pitää hyvänä, että Kansaneläkelaitos on kertomusvuonna kehittänyt verkkoasioinnin ja etäpalvelujen lisäksi myös lähipalveluja aloittamalla monella paikkakunnalla yhteistoiminnan samoissa tiloissa muun muassa sosiaalitoimen ja työllisyyspalvelujen kanssa.

Henkilöstö

Kansaneläkelaitoksen henkilöstömäärä vuoden 2021 lopussa oli 8 297, mikä on 202 henkilöä enemmän kuin edellisenä vuonna. Henkilöstömäärän kasvun syynä oli koronapandemian vuoksi kasvanut työmäärä. Lisätyövoimasta huolimatta ylittöiden määrä vuosityöajasta nousi hieman edellisestä vuodesta eli 1,2 prosentista 1,5 prosenttiin. Koronapandemiasta huolimatta sairauspoissaolojen osuus pysyi maltillisena.

Valiokunta pitää myönteisenä, että henkilöstökyselyn tuloksissa työkyky ja työhyvinvointi olivat Kansaneläkelaitoksessa yhä korkealla tasolla poikkeusoloista huolimatta. Henkilöstötutkimuksen mukaan työyhteisön tuki Kansaneläkelaitoksessa on vahva ja työ koetaan merkitykselliseksi.

Valiokunnan mietintö StVM 55/2022 vp

Lisäksi esimiestyöhön ja työn sekä muun elämän yhdistämisen mahdollisuuksiin ollaan tyytyväisiä. Kansaneläkelaitokselle myönnettiin myös kertomusvuonna Väestöliiton Perheystävällinen työpaikka -tunnus. Valiokunta korostaa, että työhyvinvoinnin ja työturvallisuuden kehitystä on tarpeen jatkuvasti seurata.

Kansaneläkelaitoksen hankinnat

Kansaneläkelaitoksen valtuutetut ovat seuranneet sairausvakuutuksesta korvattavien taksimatkojen toimivuutta vuodesta 2018 alkaen. Kertomuksen mukaan taksimatkojen suorakorvausmenettely vakiintui kertomusvuoden aikana niin, että taksimatkojen palvelut toimivat luotettavasti koko maassa. Uusien taksipalveluhankintojen myötä jokaiseen maakuntaan saatiin kaksi palveluntuottajaa liikennöimään niin sanottuja Kela-kyytejä. Kansaneläkelaitos myös toteutti Kansaneläkelaitoksen ja palveluntuottajien välille teknisen rajapinnan, joka on mahdollistanut asiakastietojen välittämisen taksivälityskeskukseen. Valiokunta pitää tärkeänä, että sairausvakuutuksesta korvattavien taksimatkojen toimivuutta, saatavuutta ja asiakaskokemuksia seurataan. Valiokunta pitää hyvänä, että kilpailutuksen vaihtoehtona on selvitetty muun muassa rekisteröitymismenettelyyn siirtymistä.

Kansaneläkelaitos käynnisti kertomusvuonna osassa kuntoutuspalveluja onnistuneesti rekisteröitymismenettelyä koskevan kokeilun, joka on tarkoitus vakiinnuttaa osaan kuntoutuspalveluja vuoden 2023 alusta alkaen.

Kansaneläkelaitos kilpailutti vuoden 2020 aikana vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelun, jota tuotettiin vuodesta 2021 alkaen koko Suomessa kuudella hankinta-alueella. Valiokunta pitää myönteisenä, että hankinnan yhteydessä palvelua uudistettiin siten, että asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelussa vahvistettiin ja palvelun joustavuutta asiakkaiden tarpeiden mukaan lisättiin.

Kansaneläkelaitos ja hyvinvointialueet

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisuudistusta koskeva lainsäädäntökokonaisuus hyväksyttiin eduskunnassa kesäkuun lopussa 2021. Sosiaali- ja terveystieteiden siirtyminen kunnilta hyvinvointialueille edellytti laajasti muutoksia myös Kansaneläkelaitoksen toimintaan. Valiokunta korostaa Kansaneläkelaitoksen ja hyvinvointialueiden sujuvan yhteistyön tärkeyttä ja pitää hyvänä, että valtuutetut seuraavat yhteistyön toimivuutta ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen vaikutuksia Kansaneläkelaitoksen toimintaan.

Kansaneläkelaitosta koskevan lainsäädännön uudistaminen

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomuksia käsitellessään useaan otteeseen painottanut Kansaneläkelaitoksen valvontaa ja ohjausta sekä Kansaneläkelaitoksen asemaa koskevien muutostarpeiden selvittämistä (StVM 3/2018 vp, StVM 40/2018 vp, StVM 43/2020 vp, StVM 35/2021 vp).

Parlamentaarinen työryhmä Kansaneläkelaitoksen valvonnan, aseman ja toimivaltasuhteiden sekä Kansaneläkelaitosta koskevien laajempien muutostarpeiden selvittämiseksi antoi ehdotuk-

Valiokunnan mietintö StVM 55/2022 vp

sensa helmikuussa 2022. Työryhmän kannanotot koskevat avustavien tehtävien siirtoa, tilitietojen saamista rahalaitoksilta, Kansaneläkelaitoksen hallintoa, ohjauksen kehittämistä sekä valvontaa ja tarkastusta. Kansaneläkelaitoksen valtiosääntöoikeudellista asemaa koskevan sääntelyn tarkistamistarpeiden arvioimiseksi ja mahdollisten muutosehdotusten tekemiseksi työryhmä ehdottaa oman parlamentaarisen työryhmän perustamista.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 8/2022 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Helsingissä 21.2.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Markus Lohi kesk
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok (osittain)
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Noora Koponen vihr
jäsen Terhi Koulumies kok
jäsen Merja Kyllönen vas
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk (osittain)
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Minna Reijonen (osittain)
jäsen Heidi Viljanen sd
jäsen Sofia Virta vihr
varajäsen Aino-Kaisa Pekonen vas (osittain)
varajäsen Paula Werning sd (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen